

VOLUME CU DEDICAȚII DE LA DISCIPLINA DE ISTORIA MEDICINEI DIN CLUJ

CRISTIAN BÂRSU

Disciplina Istoria Medicinei, Universitatea de Medicină și Farmacie “Iuliu Hațieganu”, Cluj-Napoca

Rezumat

Colecția de cărți a Disciplinei de Istoria Medicinei de la Universitatea de Medicină și Farmacie „Iuliu Hațieganu” din Cluj-Napoca a fost înființată în primul deceniu interbelic, de către Prof. Dr. Jules Guiart (1870-1965), care a fost și fondatorul acestei catedre. Pentru a realiza acest demers, el a fost ajutat de discipolul său Valeriu Bologa (1892-1971). Colecția a fost dezvoltată în perioada 1930-1962, când Prof. Dr. V. Bologa a îndeplinit funcția de șef al Disciplinei. Unele cărți au o valoare specială, care este dată de dedicațiile autorilor lor. O parte a acestor dedicații au fost personalizate, fiind adresate lui V. Bologa și altor profesori de la Facultatea de Medicină din Cluj. Alte volume au fost donate „Bibliotecii Institutului de Istoria Medicinei din Cluj”.

Cuvinte cheie: colecție, cărți, dedicați, Istoria Medicinei.

DEDICATED VOLUMES IN THE CLUJ DEPARTMENT OF THE HISTORY OF MEDICINE

Abstract

The book collection of the History of Medicine Department of the Cluj „Iuliu Hațieganu” University of Medicine and Pharmacy was created during the first interwar decade, by Prof. Dr. Jules Guiart (1870-1965) – the founder of this department. For this purpose Guiart was helped by his disciple Valeriu Bologa (1892-1971). The collection was developed between 1930 and 1962, when Bologa was professor and head of this department. Some books have a special value, owing to their author’s dedications. A part of these dedications were personalized, being addressed to V. Bologa and to other professors of the Cluj Faculty of Medicine. Other volumes were offered „to the Library of the Cluj Institute of History of Medicine”.

Keywords: collection, books, dedications, History of Medicine.

Lucrările de istoria medicinei au o tematică vastă și complexă, care necesită abordări multiple. Un subiect aparte îl constituie colecțiile de publicații cu valoare iatro-istorică. În acest sens, un exemplu semnificativ îl reprezintă colecția de carte de la Disciplina de Istoria Medicinei a Universității de Medicină și Farmacie „Iuliu Hațieganu” din Cluj-Napoca.

Pentru a marca aniversarea a 90 de ani de la înființarea acestei Discipline, fondate de Jules Guiart (1870-1965) în 1921, am elaborat prezenta lucrare, în care înfățișăm o parte din volumele cu dedicații din colecția

Disciplinei. De asemenea, acest studiu este un omagiu adus memoriei lui Valeriu Bologa (1892-1971), de la nașterea căruia se împlinesc 120 de ani, în 2012.

Încă din 1921, când și-a început activitatea didactică și culturală la Cluj, Guiart a adus diverse cărți și reviste medicale și de cultură, mai ales franțuzești. Astfel a pus bazele „Bibliotecii Institutului de Istoria Medicinei”. Inițiativa sa a fost sprijinită eficient de asistentul și discipolul său – Valeriu Bologa, care avea să devină profesor și să-i urmeze lui Guiart la conducerea Catedrei între anii 1930-1962.

Este regretabil faptul că la unele volume colțul din dreapta sus al paginii de titlu este decupat. Acesta este locul unde, deseori, au fost înscrise dedicațiile. Este posibil ca decupajul să fi fost consecința legii cenzurii, exercitată

Articol intrat la redacție în data de: 08.06.2012

Acceptat în data de: 27.06.2012

Adresa pentru corespondență: cristianbarsu@yahoo.com

până în decembrie 1989. De asemenea, pe zona unde fusese pusă ștampila care atesta catedra căreia îi aparțineau unele publicații a fost dat cu tuș, pentru a acoperi unele denumiri, de exemplu „Institutul de Igienă și Biopolitică” și Universitatea „Regele Ferdinand I”. În plus, câteva dicționare și enciclopedii au lipsă una sau două pagini care conțineau fotografiile unor conducători ca Regele Carol I etc. Din perspectiva datelor menționate, cercetarea dedicațiilor a întâmpinat unele dificultăți.

Situația de la Biblioteca Disciplinei de Istoria Medicinei din Cluj nu a fost o excepție, deoarece în 1948 în bibliotecile din România a început o serie de epurări de cărți vechi. Istoricul Ion Bulei a descris sugestiv ceea ce s-a întâmplat în 1948 și în anii imediat următori: „Bibliotecile particulare sau publice sunt arse și zeci de mii de cărți sunt aruncate la gunoi. Unora dintre arhive li se dă foc [...]. De teamă [n.n. – de repercusiuni], mulți intelectuali renunță de bună voie la cărțile din bibliotecile lor. Corespondența unor importanți scriitori sau oameni de cultură este confiscată sau arsă. În 1948 se tipărește broșura «Publicații interzise până la 1 mai 1948». Și broșura are ... 500 de pagini” [1].

Studiul dedicațiilor aduce informații despre contextul în care acestea au fost scrise¹. De asemenea, dedicațiile relevă stima și aprecierea celor care le-au scris față de cei cărora le-au fost adresate. Mai mult, studiul scriiturii din punct de vedere grafologic permite aflarea unor aspecte ale temperamentului celor care au notat dedicația.

Prezența unei dedicații autografe pe o carte are o valoare mai mare decât simpla semnătură a autorului. În acest sens sunt semnificative câteva gânduri ale matematicianului Grigore C. Moisil (1906-1973): „Autorul, ca un părinte, creează o carte; uneori o lasă să fugă [n.n. – o pune în vânzare fără să urmărească distribuția acesteia în bibliotecile de prestigiu], alteori o crește cu grijă, până o lasă să zboare [n.n. – urmărește meticolos apariția fiecărui volum]. Dar, ca unui părinte, soarta cărții nu-i e indiferentă autorului” [2].

Dedicațiile fac parte din criteriile de apreciere a „plus-valorii” unor cărți. Alte elemente de apreciere sunt date de editura² și anul în care volumul a fost tipărit. Din punctul de vedere al cărților rare, valoarea lor este evaluată „prin calitatea hârtiei: alfa, rives, olanda, de Japonia, de China și prin lărgimea marginilor – *grandes marges*”, așa cum a subliniat criticul și istoricul literar Șerban Cioculescu (1902-1988). Acesta a continuat analiza sa, arătând că „legătura semnată, în piele, cu încrustări și motive decorative abstracționiste sau tradiționale, costă adeseori mai mult decât cartea... Ilustrația bibliofilică de clasă superioară implică gravuri *hors-texte*, în simplă, dublă și chiar triplă stare”. Pasiunea pentru dobândirea cărților vechi îi face pe marii bibliofili să achiziționeze și rarele exemplare cu ilustrațiile originale. De asemenea,

1. Contextul ideologic în care au fost elaborate unele dedicații a fost reflectat prin limbajul utilizat.

2. Unele edituri de tradiție s-au impus prin consecvența cu care au asigurat condiții deosebite de calitate volumelor pe care le-au tipărit.

Cioculescu a reliefat faptul că „marii anticari oferă cărți vechi și moderne împănate [...] cu tot felul de autografe” [3].

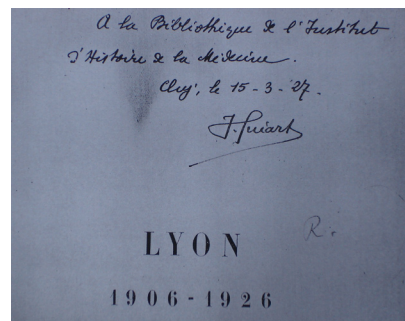
Prezentând, în continuare, doar câteva cărți cu dedicație din colecția Catedrei, subliniem ceea ce sociologul și filozoful Dimitrie Gusti (1880-1955) a expus în 14 mai 1935, la emisiunea radiodifuzată intitulată „Problema cărții”: „cartea nu înseamnă doar câteva coale de hârtie tipărită, legate laolaltă și, mai mult sau mai puțin, frumos prezentate din punct de vedere grafic. Ci, cartea este un fapt de viață vie. Ea este un mijloc de comunicare între oameni” [4].

Printre cărțile aduse la Cluj de J. Guiart este volumul lui René Fauvelle³ (1866-?) intitulat «*Les étudiants en médecine de Paris sous le Grand Roi*»⁴. Autorul a scris dedicația „*Hommage respectueux*” pentru Mr. Fourreau.

Celebrul neurolog Joseph Jules François Babinski (1857-1932) a dat un exemplar din «*Exposé des travaux scientifiques*» „*Au Docteur Arthur Hyneck*”⁵. Acest exemplar se află în prezent în colecția Disciplinei Istoria Medicinei din Cluj-Napoca.

Remarcabilul iatro-istoric Pietro Capparoni⁶ (1868-1947) a oferit în 1926 lui Valeriu Bologna volumul intitulat «*Profili bio-bibliografici di medici e naturalisti celebri italiani dal sec. 15 al sec. 17*»⁷ și a scris dedicația „*Al Cuariissimo Prof. Bologna affetto Pietro Capparoni*”.

În 15 martie 1927, Jules Guiart a donat volumul colectiv intitulat «*Lyon. 1906 – 1926*»⁸ Catedrei pe care o fondase, notând „*A la Bibliothèque de l'Institut d'Histoire de la Médecine*”. Dedicția a fost de bun augur, pentru amplificarea colecției de carte a Catedrei.

Detaliu de pe pagina de gardă a volumului „Lyon”, cu dedicația autografa a lui J. Guiart către Biblioteca „Institutului de Istoria Medicinei”.

3. R. Fauvelle a susținut doctoratul de medicină la Paris în 1899, apoi a fost explorator.

4. Cartea „*Les étudiants en médecine de Paris sous le Grand Roi*” a fost publicată în 1899, la Editura G. Steinheil din Paris.

5. În adolescență, Dr. Arthur Hyneck a urmat studii la Cernăuți, unde l-a avut coleg pe Mihai Eminescu.

6. P. Capparoni a fost vicepreședinte al “Istituto storico italiano dell’arte sanitaria”.

7. Cartea „*Profili bio-bibliografici di medici e naturalisti celebri italiani dal sec. 15 al sec. 17*” a văzut lumina tiparului la Istituto Nazionale Medico-farmacologico „Serenò” din Roma, volumul I în 1928 și volumul II în 1936.

8. Volumul menționat a fost tipărit de „Société Anonyme de l’Imprimerie A. Rey” din Lyon, în 1926.

Cartea cu titlul «Prinos amintirii Doctorului Aristotel Banciu»⁹ a fost dedicată „Părintelui Vasile Chindriș¹⁰, din partea Comitetului Central Cluj al Asociației Generale a Românilor Uniți”¹¹ și a fost datată 19 august 1932.

O categorie aparte a publicațiilor din biblioteca Disciplinei de Istoria Medicinei o reprezintă volumele care au dedicatori unii profesori de la alte catedre ale Facultății de Medicină din Cluj. Aceste dedicații sunt un exemplu al eleganței relațiilor intrauniversitare, eleganță care a fost foarte importantă în cadrul climatului academic al Școlii Medicale Clujene din perioada interbelică. De asemenea, dedicațiile reflectă prietenia dintre unii membri ai corpului profesoral.

Prof. Dr. Ioan Grințescu¹² (1874-1963) a scris în 16 decembrie 1936 pe «Memoriul de titluri și activitate științifică» următoarea dedicație „Dlui. Prof. Dr. V. Bologa, Omagiu colegial”. Dedicția arată respectul pe care Bologa și-l dobândise în rândul cadrelor didactice de la celelalte facultăți ale Universității „Regele Ferdinand I” din Cluj.

Dedicția autografă a lui I. Grințescu de pe coperta „Memoriului de titluri și activitate științifică”, adresată lui V. Bologa.

Constantin Stanca¹³ (1889-1969) a scris pe volumul intitulat «Lucrări din domeniul ginecologiei și al obstetricii» următoarea dedicație „în semn de profundă stimă” pentru Prof. Dr. Dimitrie Negru¹⁴ (1883-1955).

9. A. Banciu (1886-1938) a fost dermatolog. Cartea „Prinos amintirii Doctorului Aristotel Banciu” a fost tipărită în 1932, la Editura Socec & Co. S. A. din București.

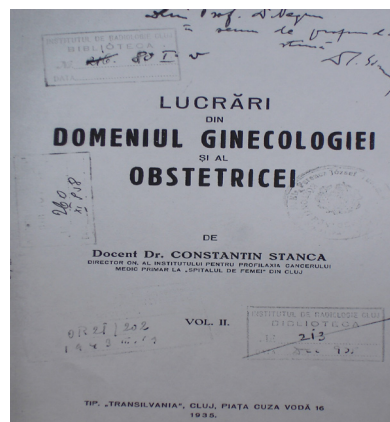
10. Preotul greco-catolic Vasile Chindriș (1905-1972) a fost unul dintre intelectualii care s-au opus regimului comunist din România.

11. Pe atunci vicepreședintele Asociației Generale a Românilor Uniți era eminentul botanist Prof. Dr. Alexandru Borza (1887-1971).

12. Ioan Grințescu a fost profesor la Catedra de Botanică generală de la Facultatea de Științe din Cluj.

13. Constantin Stanca a fost primul director al Institutului pentru Studii și Profilaxia Cancerului din Cluj. Volumul „Lucrări din domeniul ginecologiei și al obstetricii” a fost tipărit la tipografia „Transilvania” Cluj, în 1935.

14. Dimitrie Negru a fost cel dintâi prodecan al Facultății românești de Medicină din Cluj și făuritorul Școlii de Radiologie

Pagina de titlu a volumului intitulat „Lucrări din domeniul ginecologiei și al obstetricii” de C. Stanca, având dedicația autografă a autorului către D. Negru.

Prof. Dr. Mihail Kernbach¹⁵ (1895-1978) – pe când îi respecta pe întemeietorii Școlii Medicale Clujene – a notat următoarea dedicație pe monografia «Osteologie medico-legală»¹⁶ [la care primul autor era Prof. Dr. Nicolae Minovici (1868-1941)]: „D-lui Prof. V. Papilian, cu deosebită afecțiune și profund omagiu” și a pus data 19 VIII 1932.

Gheorghe Buzoianu¹⁷ (1901-1974) – ctitorul „Bibliotecii Științelor Oto-rino-laringologice” din Cluj – i-a oferit un exemplar din tratatul intitulat «Noțiuni de laringologie clinică» aceluiași Prof. Dr. D. Negru. Dedicția notată de Buzoianu a fost elegantă și sinceră „omagiu afectuos de stimă”. Această formulare atestă prețuirea de care se bucura Prof. Dr. Negru în rândul colegilor săi de la Facultatea de Medicină.

Prof. Dr. Dan Setlacec¹⁸ (1921-2009) și-a manifestat aprecierea față de colegul său de carieră chirurgicală și de pasiune medico-istorică, oferindu-i în 30 noiembrie 1995 volumul intitulat «Medicina românească – Medicina europeană (1859-1916)». Pe foaia de titlu Setlacec a menționat „D-lui Prof. Dr. C. Mircioiu¹⁹, cu stimă și respect îi ofer un omagiu prea modest față de tot ceea ce a făcut

din Cluj.

15. După ce Kernbach a devenit decan al Facultății de Medicină din Cluj și apoi rector al nou întemeiatului Institut Medico-Farmaceutic Cluj, atitudinea sa a fost opusă celei din perioada interbelică, adică a contribuit în mod evident la eliminarea din învățământul medical superior a celor care nu corespundeau criteriilor politice comuniste. Unul dintre primii maeștri dați afară de la catedră a fost Victor Papilian.

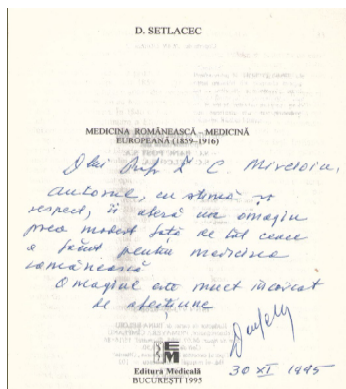
16. Volumul “Osteologie medico-legală” a văzut lumina tiparului în 1932, la Atelierele Grafice “Socec & Co.”, din București.

17. Gh. Buzoianu a fost profesor la Clinica O.R.L. din Cluj în perioada 1934-1948.

18. D. Setlacec a fost profesor la Facultatea de Medicină din București și unul dintre primii maeștri din domeniul chirurgiei cardiovasculare.

19. Crișan Mircioiu (1913-2009) a fost profesor la Clinica Chirurgie I din Cluj-Napoca. De asemenea, a condus timp de trei decenii Universitatea Populară din același municipiu.

pentru medicina românească. Omagiul este mult încărcat de afecțiune”. Dedicția amplă și vibrantă demonstrează faptul că Prof. Dr. Setlacec a fost un om de vastă cultură.

Dedicția autografă a lui D. Setlacec, de pe pagina de titlu a volumului „Medicina românească – Medicina europeană”, adresată lui C. Mircioiu.

În lumina celor prezentate, afirmația: „cărțile ne delectează până în măduva oaselor, ne grăiesc, ne dau sfaturi și sunt îngemănate cu noi printr-o familiaritate vie și armonioasă” [5], făcută de poetul și umanistul Francesco Petrarca (1304-1374), este foarte semnificativă. Pe lângă importanța în sine a cărților, dedicațiile inspirate ale autorilor lor le amplifică valoarea și aduc un plus de bucurie intelectuală celor cărora le sunt adresate.

Bibliografie

1. Bulei I. Sub dictaturi. În vol. O istorie a românilor. Ediția a II-a, revăzută, Ed. Meronia, București 2004, 163.
2. Moisil Gr. C. Autorul și cititorul. În vol. Știință și umanism. Ed. Junimea, Iași 1979, 207.
3. Cioculescu Ș. Din experiența unui bibliofil. În vol. Amintiri. Mărturii. Ed. Eminescu, București 1981, 450.
4. Gusti D. Problema cărții. În vol. I din ciclul „Orele culturii”, 1931-1935, Ed. Casa Radio, Societatea Română de Radiodifuziune, București 1998, 158.
5. Petrarca F. Epistolae familiaris, cit. T. Vianu în Dicționar de maxime comentat, Ed. Științifică, București 1962, 37.